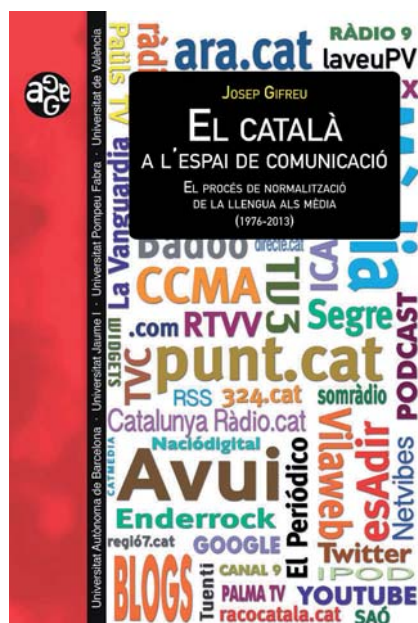

El ciberespai, un àmbit encoratjador per al català

per Vicent Pitarch i Almela

**El català a l'espai de comunicació.
El procés de normalització de la
llengua als mitjans (1976-2013)**

Josep Gifreu

«Aldea global», 29, Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions; Publicacions de la Universitat Jaume I; Universitat Pompeu Fabra; Publicacions de la Universitat de València. Bellaterra, Castelló de la Plana, Barcelona, València, 2014.

Ningú no ignora que, en qualsevol societat dels nostres dies, els mitjans constitueixen el suport i la garantia indefugibles perquè hi pugui sobreviure una cultura nacional. Precisament, la indagació sobre aquest fenomen ha ocupat i continua orientant la carrera professional —de docent, d'investigador i de publicista— de Josep Gifreu i Pinsach,

l'expert acreditat en les connexions que s'estableixen entre la política de comunicació i la cultura nacional, una interacció, per cert, que es manifesta amb una incidència directament proporcional al nivell de modernització de la societat en què es produeix.

Heus ací el fil conductor del conjunt de l'obra del professor Gifreu, el tema central que vehicula tant els nombrosos estudis que ha dirigit i editat (des de *Comunicació, llengua i cultura. Horitzó 1990* fins a *La producció audiovisual a Catalunya. 2008-2009*, sense oblidar *Construir l'espai català de comunicació*) com les seves publicacions individuals, una de les quals sintetitza en el seu títol, *Comunicació i reconstrucció nacional* (1989), la trajectòria intel·lectual i civil del nostre autor, reflectida en un corpus científic i doctrinal que podem identificar mitjançant les etiquetes següents: cultura, llengua, nació, català, comunicació, ciberespai, poder, identitat...

El darrer llibre que acaba de publicar aquest comunicòleg, membre de l'Institut d'Estudis Catalans i periodista incontinent, *El català a l'espai de comunicació*, bé pot ser tingut com una mena de corol·lari de la seva obra feta pública fins ara, certament admirable i dilatada. En concret, analitza, tal com indica el subtítol, *El procés de normalització de la llengua als mitjans (1976-2013)*, i ho fa a partir de la tesi que estableix que la normalització d'una llengua planteja com a exigència bàsica la disponibilitat del propi espai de comunicació «políticament reconegut, socialment institucionalitzat i funcionalment apte per a tots els serveis de comunicació i cultura». En efecte, la formidable mobilització

popular dels anys 1975-1977 que fou el Congrés de Cultura Catalana, en proclamar la nació cultural de la catalanitat, ja propugnava en el seu Manifest la necessitat de consolidar l'espai català de comunicació, per bé que ho feia, per descomptat, d'una manera implícita, en vindicar «l'extensió total de l'ús públic, oficial i social de la llengua pròpia dels Països Catalans, com a factor bàsic de coherència cultural i d'identificació nacional». Doncs bé, el seguiment del procés atzarós que ha hagut de recórrer des d'aleshores aquell projecte d'espai nacional de comunicació constitueix precisament la matèria de reflexió i anàlisi i les propostes polítiques subsegüents del llibre que ara ens reclama l'atenció i, amb motiu, ens sol·licita la lectura reposada.

No cal dir que el camí vers l'objectiu que establia el Congrés de Cultura Catalana ha estat atzarós, sens dubte a través de força més esculls dels que hom podia esperar aleshores, entre altres raons perquè el sistema polític que inaugurava la Transició espanyola no va qüestionar seriosament el sistema mediàtic heretat del franquisme, sobre el qual va aplicar, en benefici i protecció de la llengua espanyola, una reforma tímida, sense ruptura, tot imposant-hi un mercat de la comunicació no sols regulat, sinó obertament intervingut, d'acord amb el diagnòstic de Rafael L. Ninyoles. Era la política calculada per tal de barrar el pas als mitjans i a les indústries culturals perquè poguessin desplegar la seva funció central d'impulsors de la normalització del català. Alhora, en contra d'aquest procés normalitzador, s'alçaren els entrebancs que hi consti-

tueix la fragmentació de la catalanitat en tres demarcacions autonòmiques.

Sigui com sigui, és evident que la situació catalana ha emergit en el panorama mundial amb la fesomia inequívoca de cas únic. I, de fet, es distancia, en termes força radicals, de la tradició europea que degrada les llengües «minoritàries» tot considerant-les peces de museu, dignes de «ser conservades» recloses en espais residuals. Ben a la inversa, la catalanitat del nostre temps s'assenta damunt la vindicació que la llengua ha d'hegemonitzar els seus espais tradicionals i alhora ha de fer-se habitual amb normalitat plena als mitjans de comunicació de masses, en les mateixes condicions amb què operen, posem per cas, l'espanyol o el francès als seus Estats. En definitiva, no n'hi ha prou amb la conservació del català, sinó que cal situar-lo al mateix nivell de normalitat de les llengües normals d'Europa. Així, doncs, la percepció de la normalització lingüística que té la catalanitat no sols implica l'exigència de disposar del poder polític, sinó que, a més, condueix a la constatació –que, al llibre que comentem, queda explícita des del pròleg mateix, original d'Isidor Marí– que la recuperació de l'Estat propi és una condició perquè la comunitat lingüística catalana assoleixi el tracte igualitari que reclama.

Per descomptat, la trajectòria que analitza *El català a l'espai de comunicació* no ha estat ni gradual ni homogènia a través del temps, ni tampoc en l'àmbit territorial. En qualsevol cas, a través d'avenços i reculades, Gifreu avalua el conjunt d'aquest període com unes «dècades de progressió irregular, però continuada, en les modes i models de la comunicació». Com no podia ser altrament, aquests processos han estat dominats per la dialèctica establerta entre les polítiques contra la normalitat del català, dirigides pels governs central i autonòmics, d'una banda, i, de l'altra, el protagonisme formidable en el combat per la normalització que exerceix la militància civil. I, de la mateixa manera que l'autor del llibre s'arrisca

a afirmar que «sense la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, i especialment sense TV3 i Catalunya Ràdio, el català seria a principis del segle XXI patrimoni d'una minoria», la barbàrie amb què han actuat els governs de Mallorca i de València contra les corresponents radiotelevisions autonòmiques es converteix en intervencions inqualificables contra la convivència, unes decisions polítiques assimilables al genocidi cultural.

El català a l'espai de comunicació. El procés de normalització de la llengua als mitjans (1976-2013), una obra elaborada a cavall entre l'assaig d'història cultural i la crònica política, s'estructura entorn de dos eixos, un d'espacial (l'àmbit de la catalanitat) i l'altre temporal, això és, el darrer terç del segle. El text excel·leix per l'eficàcia didàctica, l'objectivitat i el rigor en l'anàlisi i la claredat expositiva, al servei de la qual contribueixen les divuit taules que il·lustren el procés discursiu. A través de set capítols hi queda demostrada la centralitat que ocupen els mitjans en l'ecologia de les llengües i, doncs, en el protagonisme que hi té el poder polític. En aquesta direcció, un dels postulats rellevants del llibre estableix que, al mercat únic de la globalització, precisament la cultura ha de ser considerada un àmbit específic, i sobretot el mercat de les cultures desvalgudes –en primer lloc, pel que fa al sector audiovisual i, en general, a l'espai virtual– ha de ser susceptible del proteccionisme estatal.

Sens dubte, entre els temes notablement suggeridors de què tracta el professor Gifreu en el seu darrer llibre hi ha el del ciberespai, amb els reptes que planteja a la cultura catalana actual. En la mesura que Internet està exempta de pressions polítiques i econòmiques, permet d'allotjar-s'hi en unes condicions favorables cultures com la catalana, que disposen d'un entramat civil consistent, una observació que va avançar, fa temps, Vicent Partal. De fet, aquesta cultura va afanyar-se a fer-se visible a la xarxa (l'any 1993, la Universitat Jaume I creava el primer servidor web de l'Estat espanyol), així com avui dia hi manté

posicions d'avantguarda: els webs en català, el viquiespai i el domini .cat en són testimoniatges significatius. Certament, la nova revolució no sols tecnològica, sinó també cultural, que ara mateix impulsen Internet i el desplegament del web 2.0 actua a favor de la construcció de l'espai català en el si del ciberespai. Ben mirat, «la comunitat lingüística catalana serà virtual o no serà», es permetia de vaticinar Toni Mollà, en una circumstància, per cert, d'homenatge al malaguanyat Francesc Vallverdú.

Al capdavant, per mà, en bona part, de l'activisme civil, assistim al procés de recomposició de l'espai català de comunicació, un procés certament desigual, el qual fins i tot mostra una fractura preocupant entre l'ecosistema dels mitjans al Principat i els ecosistemes de la resta de la catalanitat. De tota manera, les noves eines al servei de la democràcia, que ens forneixen els *new media*, en combinació amb la capacitat mobilitzadora d'aquesta societat avalen la consolidació de la presència del català a la xarxa, una contribució impagable a la normalització lingüística de la societat, això és, a la recuperació de la identitat nacional. Al capdavant, i tal com proclamava Josep Gifreu en un altre text, «els combats per la identitat són avui els combats per la llibertat». Decididament, *El català a l'espai de comunicació* reclama de ser tingut com a obra de referència entre sociòlegs, polítics, comunicadors i lingüistes, per tal com posa els fonaments de la política lingüística que té pendent la catalanitat, una política, per descomptat, global, amb l'horitzó clar de l'espai de comunicació propi.